

TUJE PESMI V SLOVENSKI BESEDI

Ureja Janez Menart

NEZNANI PESNIK VICTOR HUGO

Prevedel in spremne besede napisal Janez Menart

Victor Hugo, ki ga imajo Francozi kljub raznim pomislekom vendarle za svojega največjega besednega umetnika, je znan slovenskim bralcem skoraj izključno le po svojih romanih Nesrečniki, Notredamski zvonar, Leto strahote 1793, Človek, ki se smeje in še po tej ali oni prozi ali morda drami, popolnoma neznan pa je našim ljudem kot pesnik. In vendar je napisal 19 zajetnih pesniških zbirk, s katerimi si je vsaj doma

pridobil nedvomno prvo mesto na pesniškem Parnasu. Tem bolj je to naše nepoznavanje čudno, ker je ljubljanski, v nemščini izhajajoči Illyrisches Blatt o njem pisal že leta 1839, ob njegovi smrti 1885 pa tudi Ljubljanski zvon. Celo pozneje, ko so začela izhajati njegova prozna dela že tudi v slovenščini in ko se je njegovo ime večkrat omenjalo po raznih člankih in ob raznih prilikah, o pesmih ni bilo niti sledu. Tako je vse do konca druge svetovne vojne bilo prevedenih le nekaj desetlin njegovih stihov, po njej do danes pa tudi ne dosti več, če izvzamemo iztrgane verze v obširnem življenjepis o Victorju Hugoju, ki je 1973 izšel v Mariboru. Tako je za popularizacijo Hugoja kot pesnika naredil doslej še največ naš radio, ki je lansko leto

emitiral Hugojevo pesnitev Eylaussko pokopališče, in poleg tega že pred leti pripravil oddajo njegovih pesmi. Da bi tudi bralce Sodobnosti vsaj za malenkost bolj spoznali s tem pomembnim francoskim poetom, smo pripravili pričujoči izbor. Zanj smo iz nadvse obširnega opusa izbrali nekaj najlepših in najbolj znanih, predvsem krajših pesmi. Da bi bralci lažje dojeli njihov nadih, ne bo odveč nekaj besed o njihovem ustvarjalcu.

Victor Hugo je v svojem dolgem, 83 let trajajočem življenju prešel domala vso zgodovino 19. stoletja, od Napoleona, prek obeh revolucij leta 1830 in 1848, prek državnega udara 1851, pa prek pariške komune tja v osemdeseta leta, to je v naših literarnih merilih od Vodnika, prek Prešerna, Levstika, Stritarja, Jenka, Gregorčiča in drugih pa vse do let, ko je začel ustvarjati Anton Aškerc. Vsa ta desetletja ni posegal v javnost le kot pesnik, ampak tudi kot politik. Po državnem udaru, s katerim je prišel na prestol Napoleon III, je moral Hugo za 18 let v izgnanstvo; zatekel se je na angleški otok Jersey, kjer je ostal vse do padca monarhije. Njegova vrnitev v Francijo je bila prava apoteoza; prav tako njegov pogreb, na katerega je prišlo nad dva milijona ljudi. Postal je eden izmed simbolov Francije. V življenju je bil izjemno uspešen, med drugim je bil član francoske akademije in francoski pèr. V osebнем življenju pa je užil gore hudega. Preživel je vse svoje drage: starše, vse štiri otroke (ena hči je utonila, ena zblaznela, en sin je umrl za jetiko, drugi za kapjo), ženo in tudi dolgoletno ljubico. V pozni starosti sta mu ostala le vnuček in vnukinja. Kljub temu ni nikdar izgubil vere in veselja do življenja.

Vsi ti dogodki, ki so spremljali njegovo javno delovanje in zasebno življenje, so našli pot tudi v njegove pesmi. Iz številnih zbirk, med katerimi naj omenimo le najboljše — Jutrovske pesmi, Premišljevanja, Kazni — smo zaradi odmerjenega prostora izbrali seveda le nekaj pesmi, ki kljub lepoti, žal, nikakor ne morejo niti nakazati celostne podobe tega velikega duhá.

STUDENČEK Studenček je padal s čeri
po kapljah v vodé oceana.
In mórje se mu posmeji:
»Čemu še ti, solza neslana?

Jaz groza sem, mrak in vihar,
jaz segam vse tja za obzorja —
kaj tvojih mi kapljic je mar
pri vsej tej brezmejnosti morja!«

A vir je zavrnil morjé:
»Jaz dajem ti, brez baharije,
kar manjka ti: kapljo vodé,
ki žejni lahkó jo pije.«

SEJALEC Ves širni kraj se v mrak odeva.
 Zamaknjen s praga vrat strmim
 na zadnje blede žarke dneva
 in delo, ki zamira z njim.

Na polju, že prepredlim z mrakom,
 zastane ganjen mi pogled:
 raztrgan, z merjenim korakom
 po polju gre in seje kmet.

Njegova črna silhueta
 mogočno riše se iz brazd,
 v njej čutiš silno vero kmeta
 v prihodnje žetve plodno rast.

Čez polje stopa, na široko
 razsipa zrnje iz dlani
 pa znova ponj se vrača z rôko ...
 In ko ga gledam, se mi zdi,

da v nôči, ki, vse dlje razpeta,
 se zliva s šumi z daljnih cest,
 postaja sveta kretnja kmeta
 vse večja, večja, vse do zvezd.

DŽINI

Rt, skale,
 ves kraj,
 trg, žale
 in gaj,
 zaliva
 plan siva —
 vse sniva
 sedaj.

Tiha dalja
 zaječi,
 kot da vzdih
 duh noči,
 kot da skuša
 vstati duša,

ki ji ruša
grob teži.

Drug glas kot nemiren
kraguljček cinglja:
to palček prešeren
vihravo skaklja;
zdrvi, spet obstane
pa v plesu spet plane
in s prstki pristane
na valčku morjá.

Zven bliža se, poljana
z odmevi ga množi,
kot da zvon samostana
zakletega drhti,
kot da v to stran drveča
vrveča hrupna gneča
se zdaj gosti in veča
in zdaj se spet gubi.

O, moj bog, v pogrebnem vrišču
džini zganjajo se v trop!
Brž po polžastem stopnišču
v varno klet, kdor noče v grob!
Že svetilke plamen daje
manj luči in plapolaje
meče senco od ograje
prek zidu vse bolj pod strop.

Jih slišiš? Vrtinčasto vrêjo
in s siki vršé prek neba.
Gaj tis, ki z vihranjem ga trejo,
kot da bi gorèl, prasketa.
Njih roj po nebesni praznini
se žene v mrakobni črnini
kot težek oblak, ki v sredini
se blisk mu ves čas lesketa.

Čuj, tú so! V vrata se uprimo,
da nam ne vdoro v ta varni kraj!
Kak hrušč in trušč podi se mimo!

To je vampirjev besni raj!
Tram strte strehe poplesava
in se krivi kot mokra trava,
dver rjasta pa podrhtava,
kot da izdrla bo tečaj.

Peklenski hrušč in trušč! Z grozljivim vriščem
in jokom džinov roj, od vetra gnan,
divja, o bog, nad mojim bivališčem,
da zid popušča, nagnjen v eno stran.
Vsa hiša škriplje, maje se nad mano
in zdi se, kot bi veter — izruvano
iz temeljev — jo nosil čez poljano,
kot list jesenski nosi čez ravan.

O, prêrok, daj, iztegni rôko
in bodi mi pred bêsi bran,
pa z golim čelom bom globoko
se klanjal ti pobožno vdan!
Naj moja hiša ne občuti
ognjene ujme v tej minuti,
naj džinov krempljaste peruti
po šipah praskajo zaman!

Že mimo peklenski so roji,
že v daljo drvé in vršé;
njih parklji po hiši moji
nič več ne hrešcé in bobné.
Ves zrak je nasičen z rožljanjem,
pod besnim, ognjenim divjanjem
se hrasti stoletni z ječanjem
hreščečim po hostah krivé.

Bitje džinovskih peruti
vse bolj v daljo plahutá.
Zdi se, kot bilo bi čuti,
da kobilica strigljá
tênko in zamirajoče
in da drobna zrna toče
plênkajo poskakujoče
prek svinčenih streh na tla.

Glasovi zaostali
še blodijo okrog.
Takó se na obali
doneč arabski rog
v zanosih sap zaganja
in detetu, ki sanja,
iz dalj sladkó pozvanja
v nedolžni sen otrok.

Čuj, džini, mrakobni
izrodki grobov,
vršijo v zagrobni
mrak svojih domov,
vršé mrmrajoče
kot morje, ki stoče,
a ni mu mogoče
uzreti valov.

Šumi v dalji
vse bolj mro.
To le vali
v produ vro.
kot bilj tihi,
tožni vzdíhi,
ki menihi
jih pojó.

Sluh sega
v temè:
molk lega
na vse,
vse mine;
šum gine,
v daljine,
zamre.

JUNIJSKE NOČI Poleti, ko že mine dan, planjava,
vsa polna rož, omamno zadiši;
uho uspavano vsak šum zaznava,
oko priprto v snu prosojnem spi.

Lesk zvezd je čist, krajina polna mraka,
bledični sómrak večni svod srebri
in blede zor, ki svoj trenutek čaka,
tam za obzorji blodi vse noči.

JUTRI Glej, jutri, navsezgodaj, s prvo zoro
bom vstal in šel. Ti čakaš name, vem.
Šel bom skoz gozd, čez plan, šel bom čez goro,
brez tebe več ne morem in ne smem.

Poln misli nate šel bom kot v omami
gluh, slep za vse, kar srečal bom gredoč;
sam, sklonjen, s preprijetimi rokami
bom šel, in dan bo zame kakor noč.

Slep bom za sonce, ki bo v gozd tonilo,
slep bom za daljnih jader beli mik;
in ko te najdem, ti bom na gomilo
položil šopek vresja in črník.

NA POKOPALIŠČU Nem môlil sem, pogreznjen v čustva živa. —
Ko blag, prelep večer vsenaokoli
med mir grobov mir nébesa priliva,
pokopališče sniva v tihi boli.

Zaznal sem hojo in odprl zeníci:
dih sapic je ob križih bilke májal;
vodèč za róko vnučka, po stezici
počasi sklonjen starec je prihajal.

Zastal sem v svoji žalostni ekstazi
in ganjen, blagrujoč ju, zrl za njima . . .
Otrok in starec — o, skrivnostni vazi!
cvetoča vígred v eni, v drugi zima.

Ročica v veli roki mi budila
je drag spomin na davno mladoletje.
Ko starec je postajal ob gomilah,
je gledal križe; vnuk je božal cvetje.

In starec je strmél v grobove blede,
kot da z očmi, prežetimi s tesnobo,
ves vel, oblit od znoja in poln bede,
iz njih izvablja ónstransko svetlobo.

AVE, D'EA, Smrt in lepota sta brezdanji sili,
MORITURUS s temò prežeti in s svetlobo čisto;
TE SALUTAT kot sestri sta, enako strašni in mili,
z uganko isto in s skrivnostjo isto.

O, žene, jaz umiram! Vi pa v sreči
naprej blestíte, vnemajte, ljubíte!
O, biseri v temàh morjá blesteči,
o, sončne ptice v mračnem gozdu skrite.

Vsa bližja sva v usodi si, Judita,
kot najina obraza govorita:
vam vžgan v očeh je ves nebeški čar

in v moji duši zvezdna noč prižgana;
gospa, oba sva skoraj nebeščana —
vi, ker ste lepi, jaz, ker sem že star.

POJASNILA

Džini — zli duhovi iz verovanja arabskih ljudstev. Pesem je vzeta iz zbirke Jutrovske pesmi (1828), s katero je Hugo v francosko poezijo uvedel eksotično romantiko.

Jutri — To prelepo žalostinko je pesnik napisal hčerki Leopoldini nekaj let potem, ko je bila skupaj s svojim možem komaj pol leta po poroki utionila v Seni. Hugo je bil ob nastanku pesmi v Le Havru in je v enem dnevu prepešal 35 km od tam do vasi Villequier, kjer je bila pokopana njegova hči.

Ave Dea itd. — Pozdravljena boginja, tisti, ki bo umrl, te pozdravlja. Pesem je bila napisana hčerki Hugojevega prijatelja, pesnika Théophila Gautiera, ki je bil prijatelj in vzornik tudi Charlesu Baudelairu in kateremu je le-ta posvetil svojo slovečo zbirko »Rože zla«.